

Menkaverčiai Anderseno pasakos „Coliukė“ vertimai iš tarpinių kalbų ir perpasakojimai

Ieva Šelekaitė, Robertas Kudirka

Vilniaus universitetas

Kauno fakultetas

Vilnius University

Kaunas Faculty

E. paštas: ieva.selekaite@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2926-6537>

E. paštas: robertas.kudirka@knf.vu.lt

<https://orcid.org/0000-0002-1781-0478>

Santrauka. Hansas Christianas Andersen – vienas garsiausių danų rašytojų, kurio pasakas yra skaitęs kone kiekvienas vaikas. Lietuvoje pirmoji Anderseno pasakų knyga lietuvių kalba pasirodė dar 1895 metais ir iki šiol šių pasakų populiarumas neblėsta. Vis tik didžiąją dalį lietuviškų vertimų sudaro trumpintos ir deformuotos pasakos, verstos ne iš danų, o iš tarpinių (anglų, ispanų, italų, prancūzų) kalbų. Šiame straipsnyje tiriami Anderseno pasakos „Coliukė“ sutrumpinti perpasakojimai ir vertimai iš tarpinių kalbų, lyginant su visaverčiu vertimu iš danų kalbos. Daroma išvada, kad dėl komercializacijos ir siekio pasakas išleisti pigiau jos yra iškraipomos, esmingai supaprastinamos: pakinta siužetinė linija, pažeidžiama meniškai motyvuota, vientisa turinio ir formos elementų struktūra.

Pagrindiniai žodžiai: pasaka „Coliukė“; redukuotas tekstas; vaikų literatūra; vertimas.

Low Value Translations and Retellings from Intermediate Languages of Andersen’s Fairy Tale “Thumbelina”

Abstract. Hans Christian Andersen is one of the most famous Danish writers whose fairy tales have been read by almost every child. The first book of Andersen’s fairy tales appeared in Lithuanian in 1895 and their popularity has not faded ever since. However, most Lithuanian translations consist of fairy tales translated not from Danish, but from intermediate languages (English, Spanish, Italian, French). This article analyses abridged, retold versions and translations from the intermediate languages of Andersen’s tale “Thumbelina”. It is concluded that, due to commercialization and the desire to publish the tales more cheaply, they are distorted and simplified. As a result, the storyline changes and the artistically motivated, integral structural elements of content and form are violated.

Keywords: fairy tale “Thumbelina”; abridged text; children’s literature; translation.

Įvadas

Šiuo metu išleidžiama vis daugiau Anderseno pasakų vertimų į lietuvių kalbą iš tarpinių kalbų, jų adaptacijų ar perpasakojimų, kurie yra sutrumpinti. Dažniausiai tai pačios populiariausios pasakos: „Coliukė“, „Bjaurusis ančiukas“, „Sniego karalienė“, „Undinė“ ir kt. Leidykloms nenurodžius, kad tai sutrumpintas perpasakojimas ar vertimas iš tarpinės kalbos kompiliacijos, skaitytojas paprasčiausiai apgaunamas ar juo manipuliuojama. Populiarios pasakos verčiamos ar perkuriamos iš užsienio autorių savaipe jau perdarytų ir sutrumpintų versijų, tad tokį laisvą autorystės savinimąsi leidyklų linkstama įvardyti žodžiais „atpasakojo“, „pasekė“, „sudarė“, nors iš tikrųjų tai tarptautinė masinė produkcija (Jakonytė 2006: 64), o patys tekstai yra jau užsienio leidyklų atliktų kompiliacijų vertimai.

Teksto redukavimas (supaprastinimas) yra daugialypė technika, apimanti eliminavimo, papildymo, pakeitimo elementus. Redukuoto teksto tikslas – apibendrintai perteikti pagrindinį turinį, pagrindinę originalo teksto idėją. Dažniausiai eliminavimu tekstas transformuojamas pašalinant fragmentus iš originalaus kūrinio, o likusios dalys sujungiamos, sukuriamos papildomos jungtys. Dėl eliminavimo sumažėja teksto apimtis, supaprastinama teksto semantinė struktūra, pašalinamos savitos ar konceptualios idėjos, kultūrinės realijos ir jų ypatumai, sudėtingesni stilistiniai, leksiniai ir gramatiniai dalykai. Kuriami paprastesni, vienplaniai veikėjų portretai – jie yra arba geri, arba blogi. Jei kūrinio istorija turi daugiau nei vieną lygmenį, tie elementai, kurie tiesiogiai neprisideda prie siužeto, pašalinami paliekant tik vieną interpretacijos lygmenį (Thomson-Wohlgemuth 1998: 56–57). Be to, supaprastintas glaustesnis kūrinio variantas neperteikia svarbių vertybių ir nesukelia tokių emocijų kaip originalas, kalba neatitinka pradinio autoriaus balso. Redukuojant autentišką literatūros kūrinį pažeidžiama autoriaus kalbos imanencija ir meniškai motyvuota, vientisa turinio ir formos elementų struktūra.

Kartais leidyklos griebiasi ir grynų manipuliacijų, mano, kad jaunieji skaitytojai (ir suaugusieji pirkėjai) yra naivuoliai. Štai „Obuolio“ leidyklos leidžiamų verstinių sutrumpintų kūrinių pabaigoje pridedamas kreipimasis į tėvus ir mokytojus. Kreipiasi ne bet kas, o pats A. Poberis, eksperimentinės mokyklos *Hunter College Elementary School* direktorius, kurioje buvo ugdomi išskirtinių gabumų vaikai: „Skaitydami sutrumpintą, naujai, bet meistriškai suręstą klasikinės literatūros šedevrą, vaikai turi puikią galimybę susipažinti su kūrinio, jo istorija ir herojais. Nereikia kankintis mėginant suprasti sudėtingus žodžius ir narpliojant sudėtingas temas.“, „[...] neretai aptinkami nesuprantami žodžiai gali padaryti meškos paslaugą teisingai suvokiant tiek

istoriją, tiek jos herojus.¹ Skaitydamas ir trumpintą tekstą vaikas gali susipažinti su kūrinio istorija ar herojais, bet yra nutylima, kad adaptuotoje kūrinio versijoje prarastas istorijos detalumas, veikėjų paveikslų išsamumas, todėl ši pažintis paviršutiniška, menkavertė. Sudėtingų ar nežinomų žodžių vengimas kūrinyje neleidžia skaitytojui susipažinti su naujais dalykais, todėl trumpintas tekstas neatlieka tokios edukacinės funkcijos, kokią atlieka originalus tekstas. Tikras paradoksas: praleistos ištisos siužeto dalys, leksika ir stilius „normalizuoti“ (t. y. elementarūs), nėra nesuprantamų žodžių – tai trumpintųjų „meisteriškai suręstas klasikinės literatūros šedevras“ ir vaikai apsaugoti nuo kankinimosi...

Šioje situacijoje reikia aiškiai atskirti ir apibūdinti sritis, kuriose adaptuoti meniniai tekstai yra būtini. Viena iš jų yra specialiųjų poreikių vaikai, kada reikia sudaryti sąlygas ir žemų intelektinių gebėjimų (riboto intelekto) vaikams ugdytis komunikavimo kompetenciją, lavinti kalbą (Bareikienė, Binkienė, Brazauskienė 2010: 41). Kita svarbi adaptuotų tekstų sritis yra tam tikro žodyno lygio kitakalbių lietuvių kalbos mokymuisi parengti leidiniai ar lietuvių kalbos vartosenos palaikymas emigracijoje. Augantiems svetur vaikams originali, nesupaprastinta literatūros klasika lietuvių kalba yra sunkiau suprantama, todėl renkamasi skaityti adaptuotus kūrinių variantus.

Tyrimų apžvalga. Anderseno pasakų vertimai lietuvių kalba, jų istorija ir vertė yra išanalizuota gana išsamiai (Bliudžius 1999; Gustaitienė 2009, Vaicekauskienė 2006). Taip pat nemažai tirti ir kiti aspektai: siužetiniai pasakų motyvai kitų rašytojų prozoje, literatūrinių ir folklorinių pasakų tipologiniai atitikmenys, adaptacijos teatre, kūrinių iliustracijos ir pan. (Driežis 2006; Urba 2014; Gustaitienė 2005; 2006; Korsakaitė 2006; Žvironaitė 2006). Lietuvoje ir užsienyje daug dėmesio skiriama Anderseno pasakų romantizmo estetikai, sąsajai su biografiškumu (Tūtlytė 2000; Wullschlager 2001: 253; Bredsdorff 1975: 323; Müürsepp 2005). Vaikų literatūra kaip tyrimų objektas sulaukia nemažai mokslininkų dėmesio, tačiau trumpintų, perpasakotų ir verstų iš tarpinių kalbų meninių tekstų vertė, analizuojant ir lyginant konkrečias pasakų siužeto transformacijas, stilistinę raišką ir žodingumą, nėra išsamiai tirta (Alla 2015; Arizpe 2007; Coillie, McMartin 2020; Stolze 2003), nors internetiniuose forumuose apie tokias kūrinių versijas (ang. *abridged*) svarstoma ne-

¹ Tas pats „Kreipimasis į tėvelius ir mokytojus“ kartojamas visose sutrumpintų versijų (serija „Mažoji klasika“) knygoje, pvz.: *Tomo Sojerio nuotykių*. 2012. Pagal M. Twain knygą atpasakojo Martin Woodside, Kaunas: Obuolys, p. 154–158; *Pinokis*. 2012. Pagal C. Collodi originalą atpasakojo Tania Zamorsky, Kaunas: Obuolys, p. 154–158; *Grimų pasakos*. 2011. Atpasakojo Deanna McFadden, Kaunas: Obuolys, p. 153–157.

mažai². Ši problema tapo aktuali ir populiarijant audioknygoms.³ Straipsniuose apie verstus iš tarpinių kalbų sutrumpintus meninius tekstus dažniausiai apsiribojama tik bendra temos problematika (Jakonytė 2006; Dromantaitė ir Urba 2000; Urba 2005; 2002; Lazauskaitė 2014) ar vertimų istoriografija su trumpais komentarais (Jakonytė 2007).

Šio tyrimo tikslas – palyginti visavertį pasakos „Coliukė“ vertimą iš originalo kalbos su vertimais iš sutrumpintų pasakos variantų ir perpasakojimais. Šiuo tikslu siekiama nustatyti siužetines transformacijas, aptarti trumpintų tekstų iš tarpinių kalbų meniškumo nuostolius, perdirbinių paprastinimo ypatybes, kurios per vertimą perkeliamos ir į lietuvišką tekstą. Tyrimo medžiaga yra suskaitmeninti šie tekstai: Anderseno pasakos „Coliukė“ vertimas iš originalo kalbos (iš danų k. vertė I. Toleikytė, 2014 m.); pasakos „Coliukė“ vertimai iš tarpinių (italų, prancūzų, ispanų) kalbų ir lietuvių autorių (D. Sirijos Giraitės, L. Petkevičiūtės, A. Rebždzio) perdirbiniai. Tyrimo metu gretinamuoju ir interpretaciniu metodais analizuojami Anderseno visavertio ir trumpintų, verstų iš tarpinių kalbų ir perpasakotų variantų fragmentai. Taip pat pasitelkiamas statistinis metodas ir tekstų analizės programa „Voyant Tools“.

Sutrumpintos pasakos, verstos iš italų, prancūzų ir ispanų kalbų

„Coliukės“ vertimas iš italų kalbos

Labiausiai pakeistas ir sutrumpintas pasakos „Coliukė“ variantas, palyginti su visavertiu 2014 m. vertimu iš danų kalbos, yra 1997 m. leidykloje „Trys nykštukai“ išleistas vertimas iš italų kalbos. Leidykla apie šį vertimą pateikia mažai informacijos: nenurodo, kas šią pasaką vertė į lietuvių kalbą, kas yra iliustracijų kūrėjas, o Anderseno neįvardija kaip pasakos autoriaus. Skaitytojas apie šį kūrinį gali suprasti tik tai, kad pasaka yra versta iš italų kalbos.

² *Are Abridged Books Bad?*, <http://ravens-and-writingdesks.blogspot.com/2014/03/are-abridged-books-bad.html>; *Why we shouldn't settle for abridged versions of classic children's books*, <https://smarthomeschooler.com/blog/2019/1/28/children-read-abridged-books>; *Using abridged/adaptations for WTM Literature*, <https://forums.welltrainedmind.com/topic/226469-using-abridgedadaptations-for-wtm-literature>; *To Read Or Not To Read – Abridged Versus Unabridged Books*, <https://liferarian.com/reading/to-read-or-not-to-read-abridged-versus-unabridged-books-350> [žiūr. 2022-09-20].

³ *Abridged vs Unabridged Audio Books: Best Comparison [2022]*, <https://pennbookcenter.com/abridged-vs-unabridged-audio-books> (žiūrėta 2022 09 11).

1 lentelė. Visaverčio vertimo iš danų kalbos ir vertimo iš italų kalbos duomenų palyginimas

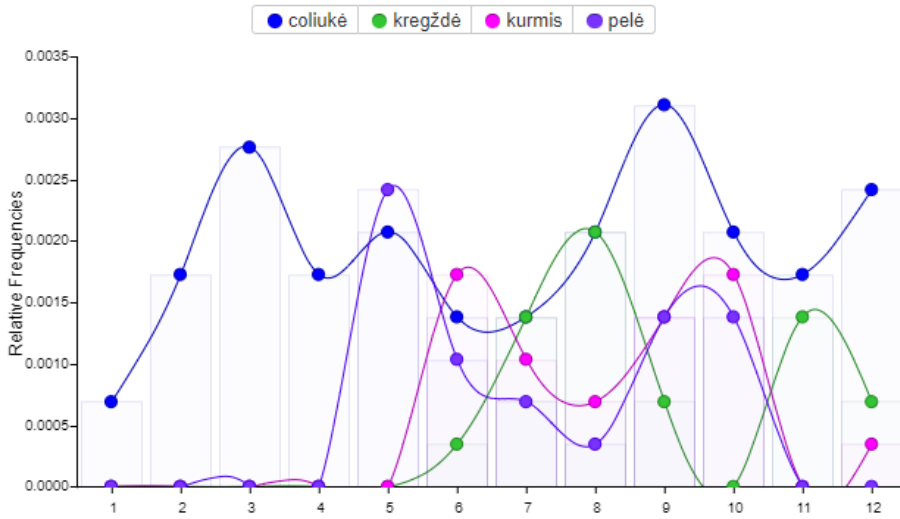
	Visavertis 2014 m. vertimas iš danų k.	1997 m. sutrumpintas vertimas iš italų k.	Sutrumpinto teksto dalis
Ženklaai su tarpais	19 430	6 300	32,4 %
Žodžiai	2 910	923	31,7 %
Pastraipos	73	33	45,2 %

Iš lentelės duomenų matyti, kad itališkai išleistos sutrumpintos pasakos vertimo tekstas yra tik 32,4 %, palyginti su visu Anderseno pasakos originalo tekstu. Jau pati pasakos pradžia pakeista: originali pasaka prasideda iš kiek toliau: moteris trokšta auginti mažą vaiką, todėl ji prašo raganos patarimo ir klausia, kur galėtų jį gauti, po to moteris Coliukę pamato stebuklingai prasiskleidusiame gėlės žiede. Visiškai kitaip prasideda iš italų kalbos versta pasaka: *Kartą namelyje prie tvenkinio gyveno daili mergaitė... Ji buvo labai maža – mažesnė už colį. Todėl visi vadino ją Coliuke* (COL 1997: 1–2): pakeista pasakos pradžia: pašalintas moters personažas, jos noras auginti mergaitę, vietoj to šioje pasakos versijoje mergaitė namelyje savarankiškai gyvena viena. Paprastinant esmingai keičiamas siužeto eiliškumas, kuriami nauji siužeto vingiai, pvz., visavertėje pasakoje Coliukė randa kregždutę kurmio požemiuose, o šioje pasakoje mergaitė ją pamato ant sniego dar prieš susitikimą su kurmiu: *Vieną dieną, kai Coliukė išėjo ieškoti karčių šaknelių valgiui, po dideliu lapu ji pamatė mažą kregždutę* (COL 1997: 6–8). Mažiausiai dėmesio skiriama meniškiems gamtos aprašymams, nes orientuojamasi tik į svarbiausią pasakos veiksmą. Visavertėje pasakoje itin subtiliai kuriami kraštovaizdžio, supančios aplinkos vaizdai, kurie dažnu atveju papildoma veikėjų paveikslus, atskleidžia jų vidinius išgyvenimus, tačiau šiame vertime, siekiant kuo labiau sutraukti tekstą, tokie motyvai yra eliminuojami. Dviejų lyginamų tekstų skirtumus schematiškai galima matyti pagal programos „Voyant Tools“⁴ vizualiai pateikiamus schemas duomenis (žr. 1 pav. ir 2 pav.): horizontali 12 segmentų diagramos ašis nurodo pasakos eigą, vertikali ašis – tiriamųjų leksemų dažnį.

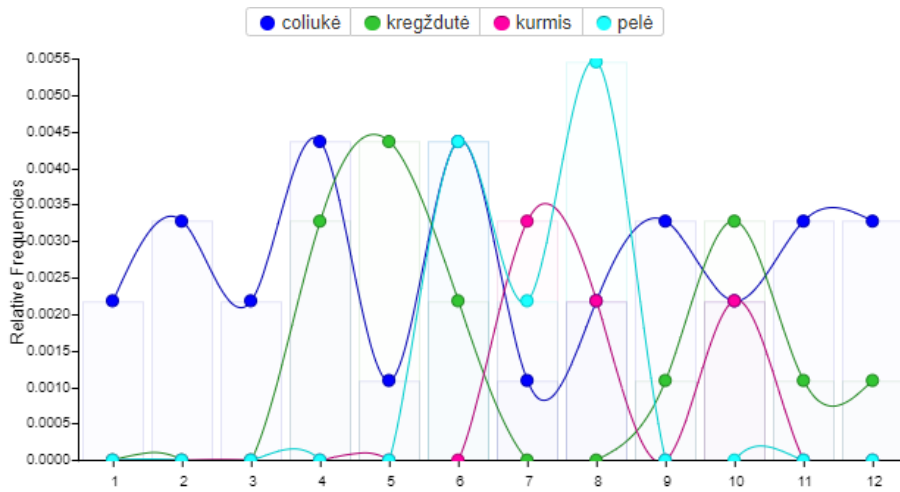
Kitokia pasakos personažų įvardijimo dinamika nurodo esminius lyginamų tekstų skirtumus. Pasakoje svarbus kregždės personažas visavertėje pasakoje pasirodo žymiai vėliau, tik nuo 5 segmento (sutrumpintoje nuo 3): praleisti du epizodai su drugelio traukiamu lapu ir karkvabaliu įvykdytu Coliukės pagrobimu. Taip pat šioje atkarpoje meniškas rudens ir artėjančios žiemos negandų aprašas sutrumpintame variante redu-

⁴ Išsamiau apie programos „Voyant Tools“ schemas tipą „Trend“ žr. <https://voyant-tools.org/docs/#!/guide/trends> (dėl straipsnio apimties ribojimo čia parodytas tik dviejų tekstų santykinis personažų įvardijimo dažnis, ištirtas šia programa: 2014 m. vertimo iš danų k. ir 1997 m. vertimo iš italų k.).

kuotas į 3 trumpus sakinius. Svarbaus personažo – pelės – vaidmuo siužete irgi pakeistas: sutrumpintoje pasakoje jis intensyviai kartojasi nuo 5 iki 9 segmento, o visavertėje pasakoje pelės personažas minimas nuo 4 iki 11 segmento.

1 pav. Santykinis personažų įvardijimo dažnis 2014 m. vertime iš danų k.

2 pav. Santykinis personažų įvardijimo dažnis sutrumpintame 1997 m. vertime iš italų k.

2 lentelė. Lyginamųjų vertimų personažų tiesioginis, kontekstinis ir substitucinis įvardijimas

Visavertis 2014 m. vertimas iš danų k.		Sutrumpintas 1997 m. vertimas iš italų k.	
personažai	dažnis	personažai	dažnis
Coliukė	66	Coliukė	33
(kontekstiniai įvardijimai)		(kontekstiniai įvardijimai)	
mergaitė	6	mergaitė	11
mergytė	5	mergytė	1
mergelė	1	mažylė	1
marčia	1	draugė	1
mažylė	1		
vaikelis	1	(substituciniai įvardžiai)	
vargšė	1	ji	16
(substituciniai įvardžiai)			
ji	63		
ši	2		
pati	2		
jos (Coliukė ir kregždė)	3		
jie (Coliukė ir kurmis)	1		
judu (Coliukė ir rupūžės sūnus)	1		
jie (Coliukė ir rupūžės sūnus)	1		
jie (Coliukė ir karalaitis)	1		
kregždė	19	kregždutė	14
(kontekstiniai įvardijimai)		(kontekstiniai įvardijimai)	
paukštis	12	paukščiukas	3
kregždutė	7	paukštelis	1
paukštelis	4	draugė	1
kregždelė	1		
(substituciniai įvardžiai)		(substituciniai įvardžiai)	
ji (kregždė)	11	ji (kregždutė)	4
jis (paukštis)	5	ši	1
ši	1		
pelė	20	pelė	10
(kontekstiniai įvardijimai)		(substituciniai įvardžiai)	
damos (pelė ir Coliukė)	1	jie (pelė ir kurmis)	1
(substituciniai įvardžiai)			
ji	3		
aniedu (pelė ir kurmis)	1		

Visavertis 2014 m. vertimas iš danų k.		Sutrumpintas 1997 m. vertimas iš italų k.	
personažai	dažnis	personažai	dažnis
kurmis	11	kurmis	7
(kontekstiniai įvardijimai)		(substituciniai įvardžiai)	
kaimynas	2	jis	3
vyras	2		
(substituciniai įvardžiai)			
jis	12		
šis	1		
rupūžė	12	rupūžė	7
(substituciniai įvardžiai)		(substituciniai įvardžiai)	
ji	1	ji	1
jie (rupūžė ir rupūžės sūnus)	1	pati	1
karkvabalis	8	(pašalintas)	0
(substituciniai įvardžiai)			
jis	4		

Personažų tiesioginio ir kontekstinio įvardijimo dažnio duomenys patvirtina pasakos siužeto redukavimą. Tekstuose tiesioginio personažų įvardijimo dažnis esmingai skiriasi: visaverčiame tekste Coliukė minima 66x – sutrumpintame 33x, kregždė 19x – sutrumpintame 14x, pelė 20x – sutrumpintame 10x, kurmis 11x – sutrumpintame 7x. Panašūs ir kontekstinio įvardijimo duomenys: visaverčiame Coliukė 16x – sutrumpintame 14x, kregždė 24x – sutrumpintame 4x, pelė 3x – sutrumpintame 0x, kurmis 13x – sutrumpintame 0x.

Pagrindinių personažų substitucinių įvardžių statistiniai duomenys taip pat aiškiai nurodo esminius skirtumus. Coliukės įvardijimas substitutu „ji“ nepalyginamai (63x) dažnesnis už esantį sutrumpintoje pasakoje (16x). Taip pat kitų personažų: ji ‘kregždė’ 11x, sutrumpintoje 4x, jis ‘kurmis’ 12x, sutrumpintoje 3x.

Visavertės pasakos daugiskaitiniai personažų įvardijimai – jos ‘Coliukė ir kregždė’, jie ‘Coliukė ir kurmis’, judu ‘Coliukė ir rupūžės sūnus’, jie ‘Coliukė ir rupūžės sūnus’, jie ‘Coliukė ir karalaitis’, aniedu ‘pelė ir kurmis’ – irgi nurodo sutrumpintame variante praleistus teksto fragmentus apie tų personažų tarpusavio santykius, ypatybių nusakymą.

Šioje pasakos versijoje veikėjų paveikslai kuriami kitaip nei Anderseno pasakoje. Pelė vaizduojama griežtesnė ir reiklesnė nei visavertėje pasakoje: *Coliukė kiekvieną dieną prisimindavo mažąją kregždutę, norėjo ją aplankyti, bet senoji pelė uždraudė jai išeiti iš urvelio. [...] Ji tupėjo urvelyje akylai saugoma pelės, kuri bijojo, kad Coliukė nepabėgtų nuo kurmio* (COL 1997: 14–16). Vis tik kitų veikėjų neigiamos savybės akcentuojamos mažiau, pavyzdžiui, kurmio negailestingumas ir žiaurumas kregždutės atžvilgiu nėra plėtojamas,

tačiau pabrėžiamos kitos kurmio savybės: *Atėjęs kurmis ilgai apžiūrinėjo Coliukę, matavo, skaičiavo, ar nebus brangu ją išlaikyti. Pagaliau susiderėję su pele, nusprendė jie, kad po metų bus vestuvės* (COL 1997: 14). Galima suprasti, kad kurmis yra pragmatiškas materialistas, ieškantis iš kitų veikėjų tik naudos. Taigi, šioje pasakos versijoje veikėjai dažnai vaizduojami supaprastintai, išryškinant tik vieną jų charakterių pusę.

Italų perdirbinyje sukurti nauji veikėjai, kurių visavertėje Anderseno pasakoje nėra, pavyzdžiui: *Padedama darbsčiųjų skruzdėlyčiu, mergaitė paslėpė savo lovele po dideliais gysločio lapais* (COL 1997: 5). Šioje pasakoje įterptos skruzdėlytės, apie kurias visavertėje pasakoje nėra kalbama. Galbūt įtraukiant daugiau naujų veikėjų norima sukurti gyvesnę pasakos atmosferą, kompensuoti pašalintus veikėjus. Šios pasakos versijos sakiniai trumpi, išsamiau mintis neplėtojama (nesigilinama į veikėjų emocijas, paprastinami meniški aplinkos aprašymai, praleidžiami svarbūs pamokomi, didaktiški motyvai), didžioji dalis meninių kalbos priemonių, dėl kurių tekstas tampa ekspresyvesnis ir meniškesnis, yra neutralizuotos ar pašalintos.

„Coliukės“ vertimas iš prancūzų kalbos

Patiems mažiausiems yra skirtos adaptuotos grožinės, paveikslėlių, galvosūkių ir žaislinės knygos, kuriose, perkuriant populiarias pasakas, paliekamas sutrumpintas, supaprastintas ir pakeistas siužeto fragmentas. Tokią mažo formato „Coliukės“ versiją išleido leidykla „Egmont Lietuva“ 2002 m. Knygelėje nenurodyta, kad šios pasakos autorius yra Andersenai, bet nurodyta vertėja – Jovita Stundžiaitė.

3 lentelė. Visaverčio vertimo iš danų kalbos ir vertimo iš prancūzų kalbos duomenų palyginimas

	Visavertis 2014 m. vertimas iš danų k.	2002 m. sutrumpintas vertimas iš prancūzų k.	Sutrumpinto teksto dalis
Ženkla su tarpais	19 430	4 901	25,2 %
Žodžiai	2 910	745	25,6 %
Pastraipos	73	38	52 %

„Coliukės“ prancūzų kalbos variantas yra itin sutrumpintas: žodžių ir ženklų su tarpais skaičius, palyginti su visaverčiu 2014 m. vertimu iš danų kalbos, mažesnis beveik keturis kartus (atitinkamai sudaro 25,6 ir 25,2 % viso visaverčio teksto). Pastraipų skaičiaus skirtumai rodo tam tikrus kompozicijos skirtumus – vertime iš prancūzų kalbos jų du kartus mažiau, redukuoto siužeto nuotrupos dažnai pradedamos nauja eilute.

Pasakos prancūzų kalbos variante kitaip įvardijami pasakos veikėjai, pavyzdžiui, visaverčiame kūrinyje egzistavusi ragana pakeičiama į feją. Pakeitus siužeto detales ir pašalinus mažiau svarbius veikėjus, jų darbus atlieka likę pagrindiniai veikėjai: *Ru-*

pūžė nutraukė vandens lelijos kotą ir nusiplukdė mergaitę į nendres (COL 2002: 3). Ši veiksmą originalios pasakos vertime atlieka žuvytės, tačiau prancūzišką variantą perteikiančiame J. Stundžiaitės vertime jų nebėra. Vietoj jų sukurtas naujas antraplānis veikėjas – upėtakis, kuris ragina Coliukę palikti rupūžę, bet pats jokių veiksmų nesiima. Tam tikrais atitikmenimis pakeisti ir kiti veikėjai: karkvabalis virsta vikšru, princas – elfu, moteris konkretizuojama ir vadinama mama, galbūt norint sukurti aiškesnį ir artimesnį jos ryšį su Coliuke: *rytoj mes skrisime pas mano mamą, kurios aš taip seniai nemačiau* (COL 2002: 16). Tokio motyvo visavertėje pasakoje nėra – moters personažas minimas tik pasakos pradžioje, daugiau jis nėra plėtojamas. Ši pasakos versija trykšta pozityvumu, itin dažnai akcentuojamos gerosios veikėjų savybės, Coliukė pasakoje išgyvena daug linksimų akimirkų ir patiria mažiau vargų: ji apsupta gerų bičiulių, visi jai mielai padeda ir ja rūpinasi, jos niekas neužgaulioja: *Coliukė susirado daugybę gerų bičiulių – laumžirgių, boružių, bitučių ir daug kitų, su kuriais dienų dienas žaisdavo paupyje* (COL 2002: 2). Visiškai kitokia emocija kuriama visaverčiame tekste, kuriame ji yra atstumta ir vieniša. Dėl tokių pokyčių kinta pasakos siužetas – prikuriama nauji veikėjai ir Anderseno pasakai nebūdingi siužeto vingiai. Nauji šalutiniai veikėjai į pasaką įtraukiami dėl siekio suintensyvinti pasakos veiksmą, sukurti pozityvesnę Coliukę supančią aplinką, tačiau šioje pasakos versijoje neakcentuojamos tokios svarbios temos kaip vienišumas, atstūmimas, susidūrimas su iššūkiais ir jų įveikimas. Anderseno kūrinių autentiškumas adaptuotojams nėra svarbus ar tausotinas, betgi autorius literatūriniu kūriniu liudija apie save ir savo kultūrinę aplinką, kūrinio idėjinis branduolys yra paties autoriaus dvasios atvaizdas, susijęs su tuometine kultūrine tikrove (Bagdanavičius 1992: 36).

Ne itin teigiami veikėjai šioje pasakoje taip pat yra geresni, pavyzdžiui, pagrobusi Coliukę rupūžė vaizduojama kaip rūpestinga ir mylinti: *Miegok, mano gražuole, saldžių sapnų* (COL 2002: 3). Taip pat pelė vaizduojama kitokia (padeda prižiūrėti kregždutę), kurmis originalioje pasakoje niekinamai paspiria apmirusią kregždę (plg. *Kurmis paspyrė kregždę trumpomis kojomis ir pasakė: „Daugiau nebecypsės!“* (Andersen 2014: 26)), iš prancūzų kalbos verstame variante šios modifikacijos kuria jau kitą pasakos siužetą: *Vieną rytą prie upelio žolėje Coliukė rado nejudančią kregždutę. Ponas Kurmis ir tetulė Pelė parnešė ją į namus. „Aš išplausiu jai žaizdą“, – nuramino ją tetulė Pelė* (COL 2002: 8). Toliau pelė ir kurmis slaugo ir padeda kregždei: *Coliukė atsargiai nuvyniojo nuo kregždutės sparno tvarstį. Visi trys nuo kurmiarausio kupsto jie padėjo paukščiui pakilti* (COL 2002: 11). Visavertėje pasakoje kuriami visiškai kitokie pelės ir kurmio įvaizdžiai: jie nesupranta, kodėl Coliukė rūpinasi kregžde, yra šalti ir bejausmiai, ieškantys tik naudos, todėl sušalusį paukštį palieka likimo valioje. Galima nuspėti, kad prancūziškoje pasakos versijoje vengiama kurti neigiamus veikėjų paveikslus, todėl keičiant siužetinę liniją jie plėtojami tik iš vienos, pozityviosios pusės.

Minimaliai kuriamas aplinkos aprašymas pasakoje taip pat perkonstruojamas pernelyg šviesiai ir pozityviai, keičiant visavertės pasakos siužetą: *Drugys nuskraidino Coliukę į mišką. Kai ji pasilenkė tarp miško žolynų, iš nuostabos net aiktelėjo. Ji to dar nebuvo regėjusi. Žolių tankumyne suposi viena už kitą didesnės uogos: avietės, gervuogės, žemuogės, kurios tik ir laukė, kad kas nors jas suvalgytų. „Valgyk, Coliuke, ragauk, čia jų kiek širdis geidžia, o tu turbūt esi labai alkana“, – ragino ją vikšras* (COL 2002: 5). Toks įterptas uogų išvardijimas ir kitomis meninėmis priemonėmis kuriamas hiperbolizuotas įspūdis leidžia suprasti, kad net miške Coliukės laukia gausybė gėrybių. Visavertėje pasakoje tas pats fragmentas kuriamas visiškai kitaip – Coliukę visi atstumia ir palieka, todėl ji miške jaučiasi vieniša, nelaiminga ir alkana. Iš tarpinės kalbos išverstoje pasakoje ne tik iškreipta pagrindinės veikėjos jausena, bet ir iš esmės pakeistas siužetas, keičiami veikėjų įvaizdžiai, jie vaizduojami pernelyg šviesiai ir pozityviai, pagrindinė veikėja šioje versijoje patiria mažai sunkumų, net ir iš neigiamų veikėjų dažnai sulaukia pagalbos. Vaikai, skaitydami tokią pasakos versiją, susipažįsta su visiškai nuo originalaus kūrinio vertimo nutolusiu perdirbiniu, kuriame pašalintos visos neigiamų konotacijų turinčios temos (mirties motyvas, nepritapimas, sunkumų įveikimas, užgauliojimai).

„Coliukės“ vertimas iš ispanų kalbos

Dar vienas pasakos „Coliukė“ vertimo iš adaptuoto tarpinės kalbos varianto pavyzdys yra iš ispanų kalbos versta pasaka, kurią iliustravo Eduardo Trujillo ir Marcela Grez. Šis vertimas išleistas rinkinyje „50 gražiausių pasakų“ (leidykla „Presvika“). Jame galima rasti ne tik Anderseno, bet ir brolių Grimų, Š. Pero pasakų. Knygos pradžioje teigiama, kad „ši gražiai iliustruota ir apipavidalinta knyga kviečia vaikus į turiningą pasakų kelionę“. Tokiais teiginiais apgaulingai viliojami skaitytojai, kurie net nesuprasdami įsigyja sutrumpintą ir nuo originalo nutolusį pasakų rinkinį.

4 lentelė. Visaverčio vertimo iš danų kalbos ir vertimo iš ispanų kalbos duomenų palyginimas

	Visavertis 2014 m. vertimas iš danų kalbos	2014 m. sutrumpintas vertimas iš ispanų kalbos	Sutrumpinto teksto dalis
Ženklaai su tarpais	19 430	4 838	24,8 %
Žodžiai	2 910	716	24,6 %
Pastraipos	73	41	56,1 %

Palyginti su visaverčiu 2014 m. variantu, žodžių ir ženklų su tarpais kiekis šiame vertime iš ispanų kalbos mažesnis beveik keturis kartus (atitinkamai sudaro 24,6 ir 24,8 % viso visaverčio teksto). Reikia pabrėžti, kad pastraipų skaičiaus skirtumai taip pat akivaizdūs – vertime iš ispanų kalba adaptuoto teksto jų beveik du kartus mažiau

(56,1 % viso teksto). Galima teigti, kad naujos pastraipos šiame tekste skiriamos dažniau nei originalios pasakos vertime. Be kraštovaizdžio ir supančios aplinkos aprašymų eliminavimo, skiriasi veikėjų įvardijimai, pavyzdžiui, rupūžė vadinama itin paprastai ir kasdieniškai – varle, jos bjaurusis sūnus – varliumi, ragana šiame vertime virsta kaimyne burtininke, o karkvabalis pakeistas kitu vabzdžiu – kamanių patinėliu.

Šiame vertime iš ispanų kalbos, priešingai nei anksčiau aptartuose tekstuose, vertėja vartoja vaizdingesnę leksiką: dažniau vartojami frazeologizmai, palyginimai ir kiti vaizdingi junginiai, pavyzdžiui: *sprogdamos iš pavydo; pastebėjo jaunuolį, permatomą lyg stiklas, su aukso karūna ant galvos; nukaitusi iš laimės* ir kt. (COL 2014: 58–63). Ši pasaka siužetiškai iš visų aptartų pasakos versijų yra artimiausia visavertei Anderseno pasakai „Coliukė“: išlaikomi žaismingi veikėjų dialogų fragmentai, plėtojamos vaikams svarbios temos, jų nepaprastinant ir nekeičiant pozityvesnėmis. Vis tik taupumo sumetimais itin glaudžiai kuriami gamtos ar kitų scenų aprašymai, didžiausią dėmesį skiriant pagrindiniam siužeto veiksmui.

Apibendrinant šį poskyrį galima teigti, kad didelė dalis iš tarpinių kalbų verstu pasakų yra deformuotai sutrumpintos ir iškraipytos: pagrindinių veikėjų paveikslai kuriami supaprastintai (eliminuoti psichologiniai išgyvenimai), antraplaniai personažai dažnai pašalinami arba keičiami naujais, visavertėje pasakoje neegzistuojančiais veikėjais. Pastebėta, kad kai kurių veikėjų vaizdiniai visiškai priešingi rašytojo sukurtiesiems: iš neigiamų jie paverčiami teigiamais, neturinčiais savanaudiškų kėslų. Pasakose atsisakoma subtilių aplinkos aprašymų, drastiškai keičiamos siužeto linijos, eliminuojami svarbūs ir vaikams aktualūs motyvai, pavyzdžiui, vienišumas, atstūmimas ar nepritapimas, todėl pasakos konstruojamos taip, kad vaikams nedarytų neigiamos įtakos, juos mažiau sukręstų, tačiau dėl tokių visavertės pasakos „Coliukė“ iškraipymų šiose pasakų versijose nelieka jokių gilesnių poteksčių ir „anderseniškojo svajingumo“.

Lietuvių autorių perdirbiniai: „sudarymas“, „atpasakojimas“

Lietuvos knygų rinkoje galima rasti ne tik išverstų užsienio leidyklų adaptacijų vertimų, apie kuriuos buvo kalbama pirmiau, bet ir knygelių, kurių statusas apskritai neaiškus. Būtų vertimai, bet knygelėje nurodoma, kad pasaką „atpasakojo“ ar „pasekė“ ar net pasakų rinkinį „sudarė“ lietuviai autoriai, todėl vertimais jų vadinti negalima. Neretai tokiose knygose lietuvių autorių tekstai priderinti prie užsienio dailininkų iliustracijų. Šis faktas kartais tiesiogiai ir nurodomas, pavyzdžiui, 1999 m. leidyklos „Egmont Lietuva“ rinkinyje „Pasakos“ išleista „Coliukė“ pristatoma taip: „pasaką iš anglų kalbos atpasakojo Danutė Sirijos Giraitė, iliustravo Cathie Shuttleworth“. Kas yra „atpasakojimas iš anglų kalbos“ yra neaišku, galima tik spėti, kad tai – angliškojo knygos varianto vertimas į lietuvių kalbą.

5 lentelė. Visaverčio vertimo iš danų kalbos ir lietuviškų perdirbinių statistinių duomenų palyginimas

	Visavertis 2014 m. vertimas iš danų kalbos	1999 m., <i>Egmont Lietuva</i> , „atpasakojo“ Danutė Sirijos Giraitė	Sutrumpinto teksto dalis	1999 m., <i>Trys nykštukai</i> , „pasekė“ L. Petkevi- čiūtė	Sutrumpinto teksto dalis	2007 m., <i>Dajalita</i> , „sudarė“ A. Rebždys	Sutrumpinto teksto dalis
Ženkilai su tarpais	19 430	4 762	24,5 %	3 620	18,6 %	3 895	20 %
Žodžiai	2 910	720	24,7 %	534	18,3 %	577	19,8 %
Pastraipos	73	66	90,4 %	17	23,2 %	49	67,1 %

Tokio tipo pasakų versijos yra labai sutrumpintos (lieka tik maždaug ketvirtadalis teksto, 19–25 %): praleidžiama didelė dalis dialogų, perpasakojimo veiksmas yra sutraukiamas, todėl ne taip aiškiai atsiskleidžia veikėjų paveikslai. Taip pat pasitelkiamas didesnis šriftas, didelė dalis knygos skirta iliustracijoms – tokios pasakų versijos skirtos jauniausiems skaitytojams susipažinti su literatūros klasika (aišku, kiek to „literatūros klasiškumo“ dar būna likę). Apie tam tikrą kompoziciją liudija ir pastraipų skaičius, pavyzdžiui, Danutės Sirijos Giraitės atpasakotoje pasakoje tai 90,4 % viso teksto – galima daryti išvadą, kad beveik kiekvienas sakinytis pradamas naujoje pastraipoje.

Tokius perdirbinius leidžiančios leidyklos stebina savo išmone ir leidybos kultūros supratimu. Leidyklos „Trys nykštukai“ 1999 m. išleistos pasakos „Coliukė“ bibliografijoje nurodomas ne vertėjas, o „pasakotoja“ L. Petkevičiūtė, kuri lietuviškai „pasekė“ šią pasaką (iš kurios kalbos sekė, neaišku, plg.: *Coliukė* 1999. *Pasekė* L. Petkevičiūtė. Vilnius: „Trys nykštukai“). Kadangi šioje pasakos versijoje nėra užsimenama, kad literatūrinės pasakos „Coliukė“ autorius yra Andersenai, gali susidaryti įspūdis, kad ją parašė ar „pasekė“ pati L. Petkevičiūtė tarsi folklorinės pasakos variantą, nors literatūrinės pasakos originalioji dalis tiesiogiai susijusi būtent su autentiškumu.⁵ Deklaruojamas siekis lavinti ir plėsti vaikų žodyną⁶, tačiau su šiuo siekiu perpasakotojos ydingai painiojama originalios pasakos autoriaus valia ir kūrybos autentiškumas. Šiuo atveju ekspresyvesni ir žaismingesni veikėjų įvardijimai turbūt suvokiami kaip kūrinio „gerinimas“: sūnaitėlis Rupūžio-ka, Grakštuolis Drugelis, Močia Rupūžė, Zvimbis Gegužvabalas, Lauko Pelė, Žemrausis

⁵ Literatūrinė pasaka „Coliukė“ tyrėjų tiesiogiai nesiejama su jokių folklorinės pasakos atitikmeniu, nors panašių pagrindinės herojės prototipų yra, pvz., *Tom Thumb* ‘Berniukas Pirštukas’, *Sprindžiukas* ir kt. (Gustaitienė 2005: 222; Sherman 2008: 333; Rogoż 2014: 185–190).

⁶ „[...] kad nepamirštų daugybės kuo skambiausių, raiškiausių ir tiksliausių vardų bei sąvokų, mūsų kalbos sąmojaus, daugžodystės ir iškaltos, reikia tuos kalbos perlus ir deimantus mažiesiems paduoti“ (išsamiau žr.: <https://www.lieparas.lt/rasytoja-liudmila-petkeviciute-apie-save> [žiūrėta 2022 09 03]).

Kurmis. Skamba ironiškai, tarsi bandymas „patobulinti“ patį Anderseną. Šiame „Coliukės“ perpasakojime apibendrintai perteikiama tik svarbiausia kūrinio mintis: minimaliai paliečiamos sudėtingos temos (šaipymais iš Coliukės kitoniškumo, vienišumas, mirties motyvas), tačiau jos nėra plėtojamos, atsisakoma išsamių dialogų, dažniausiai kalba pasakos pasakotojas, o ne veikėjai, praleidžiami kraštovaizdžio aprašymai: siužetas kuriamas tarsi prabėgomis, detalės, kuriančios pasakos subtilumą, yra praleidžiamos.

Kitas perpasakojimo pavyzdys yra leidyklos „Dajalita“ 2007 m. išleista „Coliukė“, kurią „sudarė“ A. Rebždys, kaip pats teigia, „pagal“ Anderseną; iliustracijų autorė A. Steponavičienė. Reikia pastebėti, kad, kaip ir anksčiau aptartoje pasakoje, taip ir šioje versijoje, nėra nurodoma, iš kurios kalbos verčiama ar „sudaroma“ pasaka. Pats „trumpesnio sudarymo“ būdas aiškus: parafrazuojant mažiau svarbios detalės yra praleidžiamos, iš dialogų telieka fragmentai, ne taip vaizdžiai apibūdinama aplinka ir kraštovaizdis, apibendrintai kuriami veikėjų paveikslai. Tačiau pasakos, kuri turi savo autorių, „sudaryti“ neįmanoma – leidėjai nusižengia leidybos ir vertimo etikai.

Išvados

Pasinaudodamos talentingai parašytų pasakų populiarumu leidyklos juos komercializuoja pritaikydamos pigesnei leidybai: populiarūs tekstai redukuojant perkuriami į trumpesnes versijas, turinys perteikiamas apibendrintai, nepaisoma originalaus teksto idėjos. Dažniausiai eliminavimu tekstas transformuojamas pašalinant fragmentus, o likusios dalys sujungiamos, sukuriamos papildomos jungtys. Dėl eliminavimo supaprastinama teksto semantinė struktūra, sudėtingesni kalbiniai dalykai. Redukuotas autentiškas literatūros kūrinys jau nebeturi savitumo ir meniškai motyvuotos pirminės struktūros, tokio teksto tikslas yra apibendrintai perteikti pagrindinį turinį, pagrindinę originalo teksto idėją. Be to, supaprastintas glaustesnis variantas neperteikia tokių vertybių ir emocijų kaip originalas, nes pažeidžiama pirminė visuma.

Tyrimas patvirtino kitų tyrėjų išvalgas apie visų lygių nuostolius adaptuojamuose kūrinuose ir jų vertimuose. Išanalizavus šiuolaikines pasakos „Coliukė“ trumpintas versijas, išryškėjo tam tikros bendros tendencijos: dažniausiai pasakose susitelkiama tik į svarbiausią siužeto veiksmą, praleidžiant išpūdingai visavertėje pasakoje kuriamus kraštovaizdžio ar aplinkos aprašymus. Nors šiose pasakose svarbiausi epizodai išlaikomi, situacijos kur kas sparčiau keičia viena kitą, mažiau gilinamasi į veikėjų išgyvenimus, dažnai jie yra vienaplaniai ir paviršutiniški, kai kurie mažiau svarbūs veikėjai pašalinami. Dėl tokių pokyčių neišvengiama idėjinio lygmens, prasmės ir raiškos nuostolių: prarandama dalis visaverčio teksto įtaigos ir reikšmių, pakinta ne tik siužetiniai, bet ir kalbiniai elementai, neišlaikoma kūrinio meninė visuma.

Leidykloms nenurodžius, kad tai sutrumpintas vertimas iš tarpinės kalbos kompiliacijos ar sutrumpintas perpasakojimas, skaitytojas paprasčiausiai apgaunamas, nes au-

tentiškos Andersono „Coliukės“ lieka mažai – telieka iš esmės transformuoti, supaprastinti fragmentai apie mergaitę nykštukę ir gyvūnėlius. Taip pat dingsta anderseniškasis stilius, autentiškas literatūrinis specifiškumas esmingai pakinta ar yra prarandamas.

Šaltiniai

- Andersen, Hans Ch. 2014. *Pasakos [Coliukė. Undinė. Bjaurusis ančiukas. Laukinės gulbės. Lakštingala]*. Iš danų k. vertė Ieva Toleikytė. Vilnius: „Niekio rimto“.
- Andersen, Hans K. 1999. *Coliukė. Pasakos*. Iš anglų k. atpasakojo Danutė Sirijos Giraitė. Vilnius: „Egmont Lietuva“.
- COL 1997 – *Coliukė*. 1997. Iš italų k. vertė leidykla „Trys nykštukai“. Vilnius: „Trys nykštukai“.
- COL 2002 – *Coliukė*. 2002. Iš prancūzų k. vertė Jovita Stundžiaitė. Vilnius: „Egmont Lietuva“.
- COL 2014 – *Coliukė. 50 gražiausių pasakų*. Iš ispanų k. vertė Milda Krupauskienė. Vilnius: „Presvika“.
- Coliukė*. 1999. Paskė Liuda Petkevičiūtė. Vilnius: „Trys nykštukai“.
- Coliukė*. 2007. Pagal Hansą Kristianą Anderseną sudarė Andrius Rebždys. Kaunas: „Dajalita“.

Literatūra

- Alla, Aida. 2015. Challenges in children's literature translation: A theoretical overview. *European Journal of Language and Literature* 1 (2). 15–18. <https://doi.org/10.26417/ejls.v2i1.p15-18>.
- Arizpe, Evelyn. 2007. Children's literature in translation: Challenges and strategies. *Translation and Literature* 16 (1). 134–139. <https://doi.org/10.1353/tal.2007.0000>.
- Bagdanavičius, Vytautas. 1992. *Kultūrinės gėlmės pasakose*. Vilnius: „Taura“.
- Bareikienė, Marija, Binkienė, Daiva ir Brazauskienė, Rasa (sud.). 2010. *Pagrindinio ugdymo bendrųjų programų pritaikymo rekomendacijos specialiujų poreikių žemų ir labai žemų intelektinių gebėjimų mokinių ugdymui*. Švietimo aprūpinimo centras: Vilnius.
- Bliudzius, Arunas [Bliūdžius, Arūnas]. 1999. The translations of H. C. Andersen into Latvian and Lithuanian languages (comparative aspects). *Hans Christian Andersen. A Poet in Time*, edited by Johan de Mylius, Aage Jørgensen and Viggo Hjørnager Pedersen. Odense: Odense University Press. https://andersen.sdu.dk/forskning/konference/tekst_e.html?id=10936 [Žiūrėta 2021 05 10].
- Bredsdorff, Elias. 1975. *Hans Christian Andersen: The Story of His Life and Work*. New York: Charles Scribner's Son.
- Coillie, Jan V. and McMartin, Jack. 2020. *Children's literature in translation*. Leuven: Leuven University Press.
- Driežis, Rimantas. 2006. H. Ch. Andersen Lietuvos televizijos teatre. *Hansas Christianas Andersen ir Lietuva*, sud. Kęstutis Urba. Vilnius: Tarptautinės vaikų ir jaunimo literatūros asociacijos (IBBY) Lietuvos skyrius. 45–50.
- Dromantaitė, Aistė M. ir Urba, Kęstutis. 2000. Kas lieka iš klasikos. *Rubinaitis* 3 (15). <https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2000-nr-3-15/kas-lieka-is-klasikos> [Žiūrėta 2021 10 02].
- Gustaitienė, Asta. 2006. Siužetiniai „Mergaitės su degtukais“ variantai XX a. pirmosios pusės lietuvių prozoje, *Hansas Christianas Andersen ir Lietuva*, sud. Kęstutis Urba. Vilnius: Tarptautinės vaikų ir jaunimo literatūros asociacijos (IBBY) Lietuvos skyrius. 36–47.

- Gustaitienė, Asta. 2005. Hansas Christianas Andersenis ir folklorinė pasaka. *Tautosakos darbai* 30. 218–233.
- Gustaitienė, Asta. 2009. *Hansas Christianas Andersenis: pastangos (at)pažinti*. Kaunas: VDU leidykla.
- Jakonytė, Loreta. 2006. H. Ch. Anderseno pasakų perpasakojimai: populiarizacija ar profanacija. *Hansas Christianas Andersenis ir Lietuva*, sud. Kęstutis Urba. Vilnius: Tarptautinės vaikų ir jaunimo literatūros asociacijos (IBBY) Lietuvos skyrius. 53–65.
- Jakonytė, Loreta. 2007. Lietuviški „Heidos“ variantai: apkarpytas, išbraukytas, perpasakotas, visas! *Rubinitis* 2 (42). 18–22. <https://www.ibbylietuva.lt/rubinitis/2007-nr-2-42/lietuviski-heidos-variantai-apkarpytas-%e2%86%92-isbraukytas-%e2%86%92-perpasakotas-%e2%86%92-visas> [Žiūrėta 2021 10 02].
- Korsakaitė, Ingrida. 2006. Apie lietuviškų H. Ch. Anderseno pasakų leidinių iliustracijas. *Hansas Christianas Andersenis ir Lietuva*, sud. Kęstutis Urba. Vilnius: Tarptautinės vaikų ir jaunimo literatūros asociacijos (IBBY) Lietuvos skyrius. 48–55.
- Lazauskaitė, Rūta. 2014. Andersenis mažiesiems. *Artuma* 4. 30–32.
- Müürsepp, Mare. 2005. Apkakalis ir žirklys, alavinis kareivėlis ir šokėja: apie specifinį H. Ch. Anderseno kūrybos ypatumą – daiktų sugyvinimą. *Rubinitis* 1 (33). <https://www.ibbylietuva.lt/rubinitis/2005-nr-1-33/apkaklis-ir-zirkles-alavinis-kareivelis-ir-sokeja> [Žiūrėta 2019-10-06].
- Rogoż, Michał. 2014. Postać krasnoludka w ilustracjach do baśni Marii Konopnickiej: o krasnoludkach i o sierotce Marysi. *Ludzie i krasnoludki – powinowactwa z wyboru*, red. Tadeusz Budrewicz. Warszawa: DiG. 185–200.
- Sherman, Josepha. 2008. *Storytelling: An Encyclopedia of Mythology and Folklore*. London, New York: Routledge.
- Stolze, Radegundis. 2003. Translating for Children – World View or Pedagogics? *Meta* 48 (1–2). 208–221. <https://doi.org/10.7202/006968ar>.
- Thomson-Wohlgemuth, Gabriele. 1998. *Children's literature and its translation (Dissertation)*. University of Surrey. https://translationjournal.net/images/e-Books/PDF_Files/Childrens%20Literature%20and%20its%20Translation.pdf [Žiūrėta 2019 10 06].
- Tūtlytė, Rita. 2000. Hanso Christiano Anderseno pasakų romantizmas. *Skandinavų šalių vaikų literatūra*, sud. Danguolė Šakavičiūtė. Šiauliai, Šiaurės Lietuva. 4–8.
- Urba, Kęstutis. 2005. Šis tas apie vertimų vaikams ir jaunimui situaciją. *LLVS seminaras „Vaikų ir jaunimo literatūros vertimas“*. <https://www.llvs.lt/vertimo-kritika/36> [Žiūrėta 2022 09 06].
- Urba, Kęstutis. 2002. Kas apgins Anderseno teises? *Rubinitis* 3 (23). <https://www.ibbylietuva.lt/rubinitis/2002-nr-3-23/kas-apgins-anderseno-teises> [Žiūrėta 2022 10 02].
- Urba, Kęstutis. 2014. H. Ch. Anderseno „Eglutės“ autobiografiškumas ir universalumas. *Rubinitis* 4 (72). <https://www.ibbylietuva.lt/rubinitis/2014-nr-4-72/h-ch-anderseno-eglutės-autobiografiškumas-ir-universalumas> [Žiūrėta 2022 09 06].
- Vaicekauskienė, Loreta. 2006. H. Ch. Anderseno „Sniego karalienės“ vertimai į lietuvių kalbą. *Hansas Christianas Andersenis ir Lietuva*, sud. Kęstutis Urba. Vilnius: Tarptautinės vaikų ir jaunimo literatūros asociacijos (IBBY) Lietuvos skyrius. 35–40.
- Wullschlager, Jackie. 2001. *Hans Christian Andersen: The Life of Storyteller*. Chicago: University Of Chicago Press.
- Žvironaitė, Loreta. 2006. H. Ch. Andersenis ir lietuvių poezija. *Hansas Christianas Andersenis ir Lietuva*, sud. Kęstutis Urba. Vilnius: Tarptautinės vaikų ir jaunimo literatūros asociacijos (IBBY) Lietuvos skyrius. 53–57.